

02/10/2025

Μάνης Χρυσόστομος: «Καινής Διαθήκης μελέτες στο Περιοδικό «Θεολογία» κατά την πρώτη πεντηκονταετία (1923 - 1973)»

[Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Μάνης](#)

Ο Σεβ. Μητροπολίτης Μάνης κ. Χρυσόστομος Γ' έλαβε μέρος στο Β' Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο του Περιοδικού Θεολογία της Ι. Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος που διεξήχθη στη Θεσσαλονίκη και μίλησε με το θέμα: «Καινής Διαθήκης μελέτες στο Περιοδικό «Θεολογία» κατά την πρώτη πεντηκονταετία (1923 - 1973)».

Παρακάτω η Εισήγηση:

Τό έπιστημονικό περιοδικό «Θεολογία» ιδρύθηκε τό 1923. Ίδρυτής ύπήρξε ό Άρχιεπίσκοπος Άθηνών καί πάσης Έλλάδος καί Άκαδημαϊκός Χρυσόστομος (ό Παπαδόπουλος).

Ή διεύθυνση τοϋ περιοδικοϋ άνετέθη υπό τοϋ ίδιου τοϋ ίδρυτοϋ του στόν καθηγητή - άκαδημαϊκό Γρηγόριο Παπαμιχαήλ, ό όποιος διηύθηνε τοϋτο μόνος άπό τό 1923 καί στή συνέχεια ως μέλος τής τετραμελοϋς διευθυνούσης έπιτροπής. Ώς εΐναι γνωστόν, στίς σελίδες τοϋ περιοδικοϋ, δημοσιεύονται έπιστημονικές μελέτες καί πραγματεΐες, άναφερόμενες σέ θέματα θεολογικής έπιστήμης άλλά καί σέ συγγενείς έπιστήμες (νομική, φιλοσοφία, ιστορία). Πολυγραφότατοι ύπήρξαν οί Χρυσόστομος Παπαδόπουλος καί ό καθηγητής Παναγιώτης Μπρατσιώτης. Ένας πληρέστατος κατάλογος όλων τών μελετών καί άρθρων πού έχουν δημοσιευθει στό περιοδικό μέχρι καί τό 1962 έχει γραφεί σέ μελέτημα τοϋ Σ. Ρουμελιώτου υπό τόν τίτλον: «Βιβλιογραφικόν εύρετήριον πραγματειών Έπιστημονικόν περιοδικόν «Θεολογία» 1923-1962, Άθήναι 1963. Σπουδαία τυγχάνουν έπίσης καί τά διαλαμβανόμενα στό «Κριτικόν καί Βιβλιογραφικόν Δελτίον». Έπίσης άπό τοϋ τόμου (19ου) δημοσιεύεται Βιβλιογραφικόν Δελτίον υπό τοϋ Ίω. Καρμίρη καί άπό τόν 28ο τόμο Βιβλιογραφία τοϋ Έλληνικοϋ Όρθοδόξου Έκκλησιαστικοϋ Δικαίου υπό τοϋ καθ. Άν. Χριστοφιλοπούλου.

*

Σχετικά μέ μελέτες καί άρθρα πού πηγή έχουν τήν Καινή Διαθήκη αυτά εΐναι άρκετά στό περιοδικό καί πολύ άξιόλογα κατά τήν πεντηκονταετία 1923-1973.

Έμεΐς, στήν εισήγησή μας αυτή, θά έστιάσουμε τήν προσοχή μας σέ μερικές μελέτες πού παρουσιάζουν έξαιρετικό βιβλικό ενδιαφέρον.

Ένα πρώτο θέμα πού παρουσιάζεται ήδη στόν 1ο τόμο (1923) άναφέρεται στό λεγόμενο ζήτημα τοϋ τέλους τοϋ κειμένου τοϋ κατά Μάρκον Εϋαγγελίου. Εΐναι άρθρο τοϋ Χαριλάου Παπαϊωάννου μέ τόν τίτλο «Τό τέλος τοϋ κατά Μάρκον Εϋαγγελίου».

Τό ζήτημα συνίσταται στό πώς περατοϋται τό κείμενο τοϋ Εϋαγγελίου. Δηλαδή στή φράση τοϋ 16ου κεφ. στόν στίχο 9 «έφοβοϋντο γάρ» ή στόν στίχο 20 τοϋ ίδιου κεφαλαίου «διά τών έπακολουθούντων σημείων. Άμήν»;

Τοϋτο, καθ' ότι ύπάρχουν μερικές άμφισβητήσεις ως πρός τήν άύθεντικότητα τών

στίχων 9-20 τοῦ τελευταίου κεφαλαίου 16. Δηλαδή, οἱ στίχοι αὐτοὶ ἐλλείπουν ἀπὸ μερικά παλαιὰ χειρόγραφα. Ὡστόσο, πολλές εἶναι οἱ μαρτυρίες ὅτι καὶ οἱ στίχοι αὐτοὶ 9-20 τοῦ ἐπιλόγου τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Μάρκου περιλαμβάνοντο ἐξ ἀρχῆς στό ἐν λόγω κεφάλαιο. Οἱ περισσότεροι κώδικες μεγαλογράμματοι καὶ οἱ μικρογράμματοι περιέχουν καὶ τούς στίχους αὐτούς. Προσέτι, βρίσκουμε τούς στίχους αὐτούς καὶ στά Εὐαγγελιστάρια τῶν ἑορτῶν τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Ἀναλήψεως ἀλλά καὶ στά ἑωθινὰ Εὐαγγέλια. Ὁ καθηγητὴς Ἀγουρίδης ἀναφέρει ὅτι «ἡ ἀφήγησις ἐσυνεχίζετο πέραν τοῦ στίχ. 16,8 ἀπωλέσθη ὅμως ἐντελῶς τυχαίως ἢ ἀπεσκορακίσθη δι' ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς αἰτίαν».1

Στόν 5ο Τόμο (1927) παρουσιάζεται μία μελέτη μέ τόν τίτλο «Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, Τίς ἡ ἔννοια αὐτῆς; Χαρακτηριστικά τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ». Εἶναι γραμμένη ἀπὸ τόν ἀρχιμ. Θεόφιλο Σπυρόπουλο, Καθηγητὴ τοῦ Ἑλλ. Σεμιναρίου «Ἁγ. Ἀθανάσιος» στήν Ἀμερική.

Ἔχει, πράγματι, πολύ ἐνδιαφέρον ἡ ἔκφραση «Βασιλεία τοῦ Θεοῦ». Ἀπαντᾶται στή Καινὴ Διαθήκη πολλές φορές. Θά λέγαμε ὅ,τι ὁλόκληρη ἡ Κ. Διαθήκη μιᾶ γιὰ τήν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Ἐκθέτει τούς ὅρους ὑπὸ τούς ὁποίους θά κατακτήσουμε τήν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ὅμιλεῖ πολύ χαρακτηριστικά, ποῖοι θά εἰσέλθουν στή νέα αὐτὴ κατάσταση καὶ πραγματικότητα καὶ ποῖοι θά ἀποκλειστοῦν. Ποῖος εἶναι «εὐθετος γι' αὐτήν καὶ ποῖος θά εἶναι μείζων». Κατὰ δέ τόν ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητὴ: «Εὐαγγέλιον ἐστὶν ὁ περί τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ὑψηλότερος λόγος».2 Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Παράδεισος, ἡ μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνία, ἡ κατάσταση τῆς θεώσεως. Καὶ θέωση εἶναι ἡ μέθεξη τῶν ἀκτίστων θείων ἐνεργειῶν, ἡ «πρὸς τόν Θεόν, ὡς ἐφικτόν, ἀφομοίωσις τε καὶ ἔνωσις».3

«Ἡ βασιλεία αὕτη, εἰς τήν ὁποίαν θά εἰσέλθουν ἢ ἡ αἰώνιος ζωὴ ὀνομάζεται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ δὴ βασιλεία τοῦ Πατρὸς ἢ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ».

*

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει καὶ ἡ μελέτη ὑπὸ τόν γενικόν τίτλον «Ἑρμηνευτικὴ» τοῦ ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Διονυσιάτη στόν 6ο τόμο (1928). Στήν μελέτη του αὐτῆ, ὁ ἁγιορείτης συγγραφεύς, ἐρμηνεύει ἀρκετές λέξεις καὶ φράσεις τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἀναφέρουμε ἐδῶ μερικές: «Ἀνθρακιά» (Ἰω. 21,9). Σημειώνεται ἡ λέξη αὐτὴ στήν μετὰ τήν Ἀνάστασή Του ἐμφάνιση στοὺς ἐπτὰ μαθητὲς στήν Τιβεριάδα, ὅπου ὁ Χριστὸς στόν αἰγιαλὸ προσφέρει ἄριστον στοὺς μαθητὲς. Ἐκεῖνοι κατάκοποι, ὅταν ἀπεβιβάσθησαν στή ξηρὰ μετὰ τήν ἀλιεῖα, εἶδαν «ἀνθρακιάν

κειμένην, δηλ. ένα σωρό άναμμένα κάρβουνα και όψάριον έπικείμενον και άρτον» (Ίω. 21,9). Η άνθρακιά, τό όψάριον και ό άρτος δηλώνουν τήν θεία Πρόνοια.5

Άλλη φράση τής μελέτης είναι «έρευνάτε τάς γραφάς» (Ίω. 5,39). Πρόκειται για λόγο του Χριστού προς τούς Ίουδαίους μετά τήν θεραπεία του παραλύτου τής Βηθεσδα, οι όποιοι τον κατέκριναν ότι ήμέρα Σάββατο έθεράπευσε τον παράλυτον και ζητούσαν να τον φονεύσουν ως και τον θεραπευθέντα, διότι ήμέρα Σάββατο μετέφερε τό κρεβάτι του όπου ήταν σ' αυτό άρρωστος 38 έτη. Βέβαια, ήθελαν να τον φονεύσουν όχι μόνον ότι τό Σάββατο έκαμνε ό Χριστός τό θαύμα και έτσι κατέλυσε τήν άργία, αλλά διότι έλεγε ότι έχει Πατέρα του τον Θεόν και έκανε τον έαυτόν του ίσον προς τον Θεό. Στή διδασκαλία του αυτή τούς ειπε και τήν φράση ότι «έρευνάτε τάς γραφάς, ότι υμείς δοκειτε εν αύταις ζωήν αιώνιον έχειν' και εκείνοι είσιν αι μαρτυρούσαι περί έμου» (Ίω. 5,39). Δηλαδή σεις έξετάζετε μέ προσκόλληση στό έξαιρετικό γράμμα τής Αγίας Γραφής, διότι νομίζετε ότι μέ μόνη τήν ανάγνωση θά έχετε αιώνιο ζωή. Αλλά αυτές μαρτυρούν για τον Κύριο. Η έννοια έδω τής λέξεως «έρευνάτε» υποδηλώνει ότι οι Ίουδαίοι έπιφανειακά άναγιγνώσκουν τήν Αγία Γραφή χωρίς να εισέρχονται στό βάθος του περιεχομένου της. «Ό Χριστός είναι ό θησαυρός και ό πολύτιμος μαργαρίτης ό κεκρυμμένος εν τω άγρῳ. Είναι τό ύδωρ, τό ύπάρχον εις τά βαθέα φρέατα τών γραφών».6

Μία άλλη φράση που παρουσιάζει και έπεξηγεϊ ό συγγραφεύς είναι ή φράση - χαιρετισμός του Άπ. Παύλου από τήν Ρώμη, όπου ήταν δέσμιος, στην έπιστολή του προς τον Φιλήμονα. Στόν στίχο 1 και 2 γράφει ό Απόστολος Παύλος «δέσμιος Χριστού Ίησοϋ και Τιμόθεος ό αδελφός, Φιλήμονι τῳ αγαπητῳ και συνεργῳ ήμῶν και Απφία τῆ αγαπητῆ και Αρχίππῳ τῳ συστρατιώτῃ ήμῶν και τῆ κατ' οϊκον σου εκκλησία» (Φιλ. 1-2). Έστιάζει τήν προσοχή ό μελετητής στην τελευταία φράση «και τῆ κατ' οϊκον σου εκκλησία». Έδω πρόκειται για τήν σύναξη τών πιστῶν, ή όποία συναθροίζεται στό σπίτι, όπως συνέβαινε τούς Αποστολικούς χρόνους. Έν προκειμένῳ, ήσαν οι πιστοί χριστιανοί που συναθροίζονταν στην οϊκία του εϋπόρου χριστιανου Φιλήμονος στίς Κολοσσές, όπου είχε άσπασθει τον χριστιανισμό από τον ίδιο τον Άπ. Παύλο.

*

Σπουδαιοτάτης σημασίας είναι στον 7ο τόμο του περιοδικου (1929), ή μελέτη του καθηγητου Παν. Μπρατσιώτου μέ τον τίτλο: «Ό Υίός του ανθρώπου, συμβολή εις τήν ιστορίαν του όρου». Πράγματι, ό Χριστός, τό δεύτερον πρόσωπον τής Αγίας Τριάδος ονομάζεται Υίός του Θεου, Ίησοϋς Χριστός, Μεσσίας, Έμμανουήλ, Λόγος, Κύριος, Προφήτης, Ναζωραϊος, Παΐς, ό Έρχόμενος και άλλα και βεβαίως και «Υίός του ανθρώπου». Ό καθηγητής και Άκαδημαϊκός Παναγιώτης Μπρατσιώτης στή μελέτη του αυτή έρμηνεύει και αναλύει αλλά και έμβαθύνει ιστορικά και θεολογικά

στόν βιβλικό αυτό χριστολογικό όρο «Υίός του άνθρώπου» πού έχει ρίζες στη Π. Διαθήκη.

Είναι, τώ όντι, άξιο προσοχής ότι «Υίός του Θεού» αλλά και «Υίός του άνθρώπου» είναι δύο όνόματα και τίτλοι για τον Χριστό. Τό μέν πρώτο, δηλώνει τήν θεότητα Του, τό δέ δεύτερο τήν άκρα συγκατάβαση, τήν άπειρο ταπείνωση στην όποία ύπεβλήθη για τήν σωτηρία του άνθρώπου. Ό ίδιος ό Χριστός χρησιμοποίησε τήν έκφραση αυτή για τον έαυτό Του και μάλιστα για να συγκαλύψει τήν δόξα Του.⁷ Όλοι οι Εύαγγελιστές έχουν τήν φράση αυτή και επί πλέον ό πρωτομάρτυς Στέφανος, μάλιστα, όπως διαβάζουμε στις Πράξεις βλέπει και λέγει για τον Υιόν του άνθρώπου «έκ δεξιών του Θεού έστῶτα»⁸.

*

Άξιόλογη θεολογική έργασία είναι στον 18ο Τόμο (1940) του καθηγητού Βασ. Ίωαννίδη, μέ τον τίτλο «Ή περί θείας Χάριτος διδασκαλία τής Κ. Διαθήκης».

Τό θέμα, Θεία Χάρις είναι πολύ σπουδαίο και λίαν καινοδιαθηκικό, άφοϋ ή Κ. Διαθήκη προσδιόρισε τήν έννοια τής έκφράσεως αυτής. Είναι άκριβώς ή αντίθεση Νόμου τής Π. Διαθήκης και Θείας Χάριτος τής Καινής. Αυτό ή Χάρις, ως όντως θεία δωρεά, άποκαλύπτει και δίδεται από τον Θεό Πατέρα στον Υιό Του τον Μονογενή, τον Χριστό και στο πανάγιο Πρόσωπό Του «ή χάρις και ή αλήθεια έγένετο»⁹. Ό Άπ. Παϋλος μάλιστα θά τονίσει «γινώσκετε γάρ τήν χάριν του Κυρίου ήμῶν Ίησοϋ Χριστου, ότι δι' ύμας έπτώχευσε πλούσιος ών»¹⁰. Έτσι ή θεία Χάρις είναι εκείνη πού αναγεννά τον άνθρωπο και αυτή ή Χάρις είναι τό δωρο τής ζωής. Είναι πολύ χαρακτηριστικό μάλιστα ότι στη Θ. Λειτουργία και στο κέντρο αυτής άκούγεται ή έκφώνηση: «Ή Χάρις του Κυρίου ήμῶν Ίησοϋ Χριστου και ή άγάπη του Θεου και Πατρός και ή κοινωνία του Άγίου Πνεύματος ειη μετά πάντων ήμῶν». Έκεί στη Θεία Εύχαριστία αλλά και στα άλλα Ίερά Μυστήρια μεταδίδεται ή Χάρις. Έπακριβώς, γιατί «ή ιστορική πραγματοποίηση του προαιωνίου θελήματος του έν Τριάδι Θεου, για τήν σωτηρία του κόσμου και του άνθρώπου, συντελείται διά τής Έκκλησίας, ή όποία είναι ή «οίκονομία τής χάριτος».¹¹

*

Στον 22ο τόμο (1951) έχουμε μελέτη του Άμ. Άλιβιζάτου πού ήταν ό Γεν. Γραμματέας τής Έπιτροπής Έορτασμοϋ Άπ. Παύλου μέ τίτλο: «Ό κόπος του». Είναι ό λόγος ό έκφωνηθείς έν τή μεγάλη αίθούση τελετών του Παν. Άθηνών επί τή 1900η έπετειώ τής έλεύσεως του Άπ. Παύλου εις Ελλάδα, 29 Ίουνίου 1951, σελίδες 163-180. Αναφέρεται στο χωρίο: «Ειδότες ότι ό κόπος ήμῶν τής άγάπης ουκ εις κενόν έγένετο» (Α' Κορ. 15,58 και Α' Θεσσ. 1,3 και 3,5). Και στη συνέχεια, τό

περιοδικό «Θεολογία» έχει ολόκληρο αφιέρωμα στον Άπ. Παῦλο μέ ἄρθρα τῶν: Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου (Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν (συνεχίζεται καί ἐπόμενος τόμος μέχρι τόν 25ο καί τῶν: τοῦ λογίου πρωτοπρεσβυτέρου Διευθυντοῦ Τύπου καί Διαφωτίσεως στήν Ἄπ. Διακονία κατά τήν δεκαετία 1940-1950 Ἐμμανουήλ Μυτιληναίου (1900-1960) καί τοῦ καθηγητοῦ καί ἀκαδημαϊκοῦ Κων. Μπόνη (†1990).

*

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν γιά τούς μελετητές τῆς Καινῆς Διαθήκης καί βέβαια γιά ὄλους τούς πιστούς, οἱ δύο μελέτες τοῦ καθηγητοῦ Ἰω. Καραβιδόπουλου, ἡ μέν πρώτη στόν 34ο τόμο (1963) μέ τόν τίτλο «Ὁ Χριστολογικός ὕμνος ἐν Φιλιπησίους 2, 6-11» ἡ δέ δεύτερη μέ τόν τίτλο «Ἡ ἔννοια τοῦ ἄλατος εἰς λόγιον τοῦ Ἰησοῦ» στόν 39ο τόμο (1968).

Στήν μέν πρώτη μελέτη του ὁ καθηγητής Καραβιδόπουλος μελετᾷ ἐπισταμένως τούς θαυμασίους στίχους 6-11 τοῦ 2ου κεφαλαίου μιᾶς ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αἰχμαλωσίας τοῦ Ἄπ. Παύλου πρός τούς Φιλιπησίους. Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ὅτι τήν Ἐκκλησία τῶν Φιλίππων εἶχε ἰδρύσει ὁ ἴδιος ὁ Ἄπ. Παῦλος κατά τήν δευτέρα ἀποστολική του ὁδοιπορία. Ἡ ὄλη ἐπιστολή ἔχει θερμό καί οἰκεῖο ὕφος καί εἰδικότερα οἱ παραπάνω στίχοι προβάλλουν τόν Χριστό, ὡς τό κατ' ἐξοχήν παράδειγμα πρός μίμησιν. Προβάλλεται κυρίως ὅτι ὁ Χριστός εἶναι πρότυπον αὐταπαρνήσεως καί ταπεινώσεως. Καί οἱ στίχοι αὐτοί ἔχουν ὀνομασθεῖ, ὡς ἕνας χριστολογικός ὕμνος, τούς ὁποίους καί ἐρμηνεύει ὁ Ἰ. Χρυσόστομος στόν Η' Λόγο του ὑποδεικνύοντας τήν μεγάλη ἀρετή τῆς ταπεινοφροσύνης.¹²

Στό κείμενο ὑπάρχει τριμερῆς διαίρεση. Τό πρῶτο τμήμα 6-7α ἀφορᾷ τόν προϋπάρχοντα Χριστόν, τό δεύτερο 7β-8 τόν «ἱστορικό» Χριστό καί τό τρίτο τμήμα 9-11, τόν δεδοξασμένο Χριστό. Δηλαδή, ὁ Χριστός παρουσιάζεται α) «ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων», β) σχήματι εὐρεθείς ὡς ἄνθρωπος καί γ) «ὁ Θεός αὐτόν ὑπερύψωσε». Γιά τό «ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων» λέγει ὁ Μ. Βασίλειος: «Ἐγώ καί τό ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχειν, φημί. Ὡς γάρ τό μορφῆν εἰληφέναι δούλου, ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος τόν Κύριον ἡμῶν γεγενῆσθαι σημαίνει οὕτω... καί τό, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχειν, τῆς θείας οὐσίας παρίστησι πάντως τήν ἰδιότητα»¹³. Καί στή συνέχεια, ἔχουμε τήν παρουσία μέ ἄκρα ταπείνωση τοῦ Χριστοῦ στόν κόσμον ἦτοι, ὁ προϋπάρχων Χριστός «ἐαυτόν ἐκένωσε» μέ τήν σάρκωση τοῦ Λόγου καί ὁ Θεός – Πατήρ «αὐτόν ὑπερύψωσε»¹⁴.

Στή δέ δεύτερη μελέτη του, ὁ καθηγητής Καραβιδόπουλος μελετᾷ καί ἐρμηνεύει τά λόγια τοῦ Χριστοῦ. «Καλόν τό ἄλας ἕάν δέ τό ἄλας ἀναλον γένηται ἐν τίνι αὐτό ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλας καί εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις»¹⁵. Ἔπειτα: «Καλόν τό ἄλας ἕάν δέ καί τό ἄλας μωρανθή, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται»¹⁶. Καί τά πιό

γνωστά λόγια Του στήν επί τοῦ ὄρους ὁμιλία Του: «Ὑμεῖς ἐστε τό ἄλας τῆς γῆς ἄν δέ τό ἄλας μωρανθῆ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται; εἰς οὐδέν ἰσχύει ἔτι εἰ μή βληθῆναι ἔξω καί καταπατεῖσθαι ὑπό τῶν ἀνθρώπων»¹⁷.

Ἐδῶ τό ἄλας ἔχει μεταφορική ἔννοια. Ἡ ἔννοια εἶναι ἐκείνη πού σχετίζεται μέ τό «ἄλας τῆς διαθήκης» ὅπως ἀναγράφει τό Λευϊτικό¹⁸ δηλ. μία διαθήκη πού διαρκεῖ, μία διαρκῆ σχέση μέ τόν Θεό καί τήν ἀλήθειά Του.

Ἀλλά περαιτέρω ἐκτός ἀπό τήν πρώτη ἔννοια τῆς διατηρήσεως ἔχει καί τήν δεύτερη ἔννοια τῆς νοστιμιᾶς καί τῆς υἰγείας. Ἔτσι ὁ πιστός χριστιανός ἔχει πνευματική εὐθύνη καί πρέπει νά εἶναι τό «ἄλας τῆς γῆς», νά διατηρεῖ τήν ἐπικοινωνία του μέ τό Θεό ἀλλά καί νά νοστιμίζει τόν κόσμο, νά τόν προφυλάσσει ἀπό τήν ἠθική σαπίλα μέ τήν μαρτυρία του, διατηρῶντας τήν διαθήκη μέ τόν Θεό. Διαφορετικά εἶναι ἄχρηστος. Ὁ Ἀπ. Παῦλος μάλιστα θά πεῖ: «Ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἄλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πώς δεῖ ὑμᾶς ἐνί ἐκάστῳ ἀποκρίνεσθαι»¹⁹.

*

Μετέπειτα στόν 36ο Τόμο (1965) ἔχουμε μία λίαν ἀξιόλογη μελέτη τοῦ καθηγητοῦ Γ. Γαλίτη (τότε ὑφηγητοῦ) μέ τό θέμα: «Τά ἐρμηνευτικά προβλήματα τῶν ἐν τῇ Κ. Διαθήκη παραλλήλων διηγήσεων περί τοῦ τέλους τοῦ Ἰούδα».

Πρόκειται γιά τόν Ἰούδα τόν Ἰσκαριώτη, διότι ὑπάρχει μέ τό ὄνομα αὐτό καί ὁ Θαδδαῖος, ὁ Ἀπόστολος. Ὁ Ἰσκαριώτης εἶναι ἐκεῖνος ὁ μαθητής τοῦ Χριστοῦ «εἷς ἐκ τῶν Δώδεκα» πού τόν ἐπρόδωσε διά τριάκοντα ἀργυρά νομίσματα. Μετά τήν πράξη του ἐπιστρέψας τά ἀργύρια, ὡς ἀναφέρει ὁ Εὐαγγελιστής Ματθαῖος «ἀπελθὼν ἀπήγξατο»²⁰. Στίς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» γίνεται καί ἐκεῖ λόγος γιά τό τέλος τοῦ Ἰούδα μέ τά λόγια τοῦ Ἀπ. Πέτρου. Γράφει συγκεκριμένα τό ἱερό κείμενο. «Οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ μισθοῦ τῆς ἀδικίας καί πρηνῆς γενόμενος ἐλάκησε μέσος καί ἐξεχύθη πάντα τά σπλάγχνα αὐτοῦ καί γνωστόν ἐγένετο πᾶσι τούς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλήμ, ὥστε κληθῆναι τό χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν Ἀκελδαμᾶ, τουτέστι χωρίον αἵματος»²¹. Ὁ μὲν Εὐαγγελιστής Ματθαῖος λιτά ἀναφέρει «ἀπελθὼν ἀπήγξατο», δηλαδή ἐπῆγε καί ἐπνίγη μέ σκοινί. Ὁ δέ Ἀπ. Πέτρος ὅτι «καί πρηνῆς γενόμενος» δηλαδή ὅταν αὐτοκτόνησε ἔπεσε ἀπ' ἐκεῖ πού κρεμάστηκε μέ τό πρόσωπο κατά γῆς καί «ἐλάκησε μέσος καί ἐξεχύθη πάντα τά σπλάγχνα αὐτοῦ», δηλαδή ἔπαθε διάρρηξη στό μέσον τοῦ σώματος καί ἐχύθηκαν ἔξω ὅλα τά σπλάγχνα του.

Ὁ καθηγητής Γαλίτης στή μελέτη του αὐτή διερχόμενος, ὅπως γράφει, τίς συμπληγάδες τῶν διαφορῶν ἐρμηνειῶν συμβάλλει μ' αὐτή, στήν εὕρεση τῆς

ὀρθότερας ἐρμηνείας τοῦ ζητήματος τῶν παραλλήλων διηγήσεων περί τοῦ τέλους τοῦ Ἰούδα. Ἐρμηνεύει κατά πρῶτον στίς παράλληλες διηγήσεις τοῦ Ματθαίου καί τοῦ Λουκᾶ τά δύο ρήματα «ἐκθήσατο», τό χωρίον. Ἔπειτα προσεγγίζει ἐρμηνευτικά τήν φράση «ἀγρός αἵματος», δηλαδή ἐρμηνεύει στό πού ὀφείλεται τό ὄνομα. Στό αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἤ στόν θάνατο τοῦ Ἰούδα; Τέλος, ἀναφέρεται στό εἰδικότερο θέμα τοῦ θανάτου τοῦ Ἰούδα.

Ἐνδιαφέρουσες βέβαια μελέτες εἶναι καί τῶν Ἀνδρέα Θεοδώρου: «Ἡ περί τοῦ Ἀντιχρίστου ἰδέα» (τόμος 40ος, 1969), τοῦ Ἰωάννου Παναγόπουλου: «Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καί ἡ κριτική αὐτῶν ἔρευνα» (τόμος 42, 1971) ὡς καί τοῦ Μέγα Φαράντου «Ἡ θέσις καί ἡ σημασία τῆς Θεοτόκου εἰς τήν πίστιν καί εἰς τήν ζωήν» (τόμος 44ος, 1973).

*

Ἐν κατακλείδι, τό περιοδικό ἔγραψε, τῷ ὄντι, καί γράφει ἱστορία. Ἱστορία τῆς ἐπιστήμης τῆς θεολογίας. Στό βάθος, βέβαια, μακάρι ὅλοι μας, νά βρίσκουμε καί τήν οὐσία τῆς θεολογίας.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

- Ἀγουρίδου Σάββα: Εἰσαγωγή εἰς τήν Καινήν Διαθήκην, Ἀθήνα 1971, σελ. 120.
- Μαξίμου Ὁμολογητοῦ: Περί διαφόρων ἀποριῶν, ΡΚΓ' Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καί Ἀσκητικῶν ΕΠΕ, Θεσ/κη 1993, σελ. 92.
- Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, ΡG 3, 376Α.
- Μητσοπούλου Νικ. Θέματα ὀρθοδόξου Δογματικῆς Θεολογίας, Ἀθήνα 1983, σελ. 393.
- Τρεμπέλα Π.: Ὑπόμνημα εἰς τό Κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, Ἀθήνα 1969, σελ. 723.
- Ὅπ. παρ. σελ. 200.
- Λεξικό Βιβλικῆς Θεολογίας (Xavier Lèon - Dufour), Ἀθήνα 1980, σελ. 953-958 καί Ἀγουρίδη Σ., «Χριστός Ἰησοῦς», ΘΗΕ 12, στ. 227-228.
- Πράξ. 7,56.
- Ἰω. 1,17.
- Β' Κορ. 8,9.
- Τσίγκου Βασ., Θεσμική καί Χριστιανική διάσταση τῆς Ἐκκλησίας, Θεσ/κη 2010 σελ. 83.
- Ἰω. Χρυσοστόμου: ΕΠΕ, 21, 528-563.
- Μεγ. Βασιλείου, Κατά Εὐνομίου Ι,18 ΡG29,552-553.
- Γιά τήν νεωτέρα ἐπιστημονική βιβλική κριτική τοῦ χριστολογικοῦ ὕμνου εἰς Γ. Γρατσέα, ΘΗΕ, τόμ. 11, στ. 1088-1090.

- Μάρκ. 9,50.
- Λουκ. 14,34.
- Ματθ. 5,13.
- Λευϊτικόν 2,13.
- Κολ. 4,6.
- Ματθ. 27,5.
- Πράξ. 1, 18-19.

